PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 2. štev. 338 - Cena 4.- lire | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. postale | TRST, torek, 9. julija 1946 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1-I. Tel. št. 93806 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Ljudstvo Slovenskega Primorja ne bo nikoli priznalo meje, ki ga znova tira v suženjstvo, in bo nadaljevalo borbo za svoje pravice do izpolnitve svojih zahtev.

FRANCE BEVK

„Od naših pravic - ne odstopimo!"

Složno enotno in odločno nadaljuje primorsko ljudstvo svojo borbo

Mi gremo naprej

Dobro leto je poteklo, odkar so utihnile strojnice, ki so zapečatile usodo fašizma in nacizma v naših krajih. Rane, ki jih je borba proti fašizmu prizadejala našemu ljudstvu, se še niso zacelile in ni tako blizu dan, ko bo novo življenje popolnoma zabrisalo materialne in duhovne posledice dolgoletnega trpljenja. Vse to je naravno in razumljivo; kar pa naše ljudstvo nikakor ne more razumeti, je dejstvo, da mora po enem letu z lastnimi močmi priborjene svobode, mobilizirati vse svoje razpoložljive sile za obrambo pravic, ki so od njega terjale deset in desettisoče žrtev.

V dobi, ki gre od zmage nad našim največjim sovražnikom in se razteza do dneva končne odločitve o našem vprašanju, je naše ljudstvo do danes naletelo od strani zavezniške vojaške uprave na številne ovire, ki jih nikakor ne more vzporediti z odločnim, vztrajnim in neomajnim zavezniškim značajem svoje antifašistične borbe. Naše ljudstvo, ki v svoji borbi proti nacifašizmu ni nikoli špekuliralo, ki se pri svoji odločitvi ni nikoli spraševalo, kdo je močnejši, kdo bi mu lahko vsi objubili ali kdo bi mu delavsko lahko več dal, temveč se je vrglo v borbo, ne da bi pomislilo na žrtve, s čisto dušo in trdnim prepričanjem v ideale svobode in pravičnosti, moru danes, na žalost, z razočaranjem ugotoviti, da vse naše žrtve še niso prepričale sveta, odločno še niso popolnoma prepričale tistih, od katerih je vsaj deloma odvisna končna odlika naše usode.

Nasprotno pa se je v dobi Zavezniške vojaške uprave kakor po načrtu dala možnost organiziranja in krepitve vsem tistim silam, ki jih vojaški zlom fašizma ni popolnoma uničil. Tako so po zlomu fašizma v obliki italijanskih odborov narodne osvoboditve prilezli na dan tisti ljudje, ki so do včeraj čvrčevali Mussolinijeva navodila, danes pa so svojo fašistično dušo prepleskali z italijanstvom. Kdor danes želi in hoče, da se po petindvajsetih letih fašizma Italija ponovno vrne v naše kraje, hoče objektivno povratek fašizma v naših krajih. Fašistični značaj italijanstva, na katerega smo vedno opozarjali, se je v vsej goloti pokazal v dneh okoli zadnjega junija in 1. julija, ko je «italijanstvo» razbilo in uničilo to, kar si je slovansko in italijansko ljudstvo Julijske krajine in Trsta z ogromnimi žrtvami ustvarilo, in 6. julija, ko je zaradi odločitve v Parizu isto «italijanstvo» izžvižgavalo, sramotilo, napadalo in kamenjalo zavezniške vojake. Skoraj ves človeški material fašistične preteklosti v Julijski krajini in Trstu je danes v coni A organiziran pod vodstvom CLN-a, ki nihove fašistične zločine iz taktike, post facta, obžaluje, a opravičuje, izrecno ne obsoja, najmanj pa preprečuje.

Po enem letu Zavezniške vojaške uprave, ki je na eni strani z vrsto nedemokratičnih ukrepov skušala zavreti razvoj demokratičnih ustanov antifašističnega slovanskega in italijanstva ljudstva, na drugi strani pa s svojo «nepristranostjo» posredno krepila zločinsko predrznost ostankov fašistične preteklosti v naših krajih do njihovega vandalskega izbruha na škodo slovanskega in italijanskega demokratičnega ljudstva, je že osem dni trajoča splošna stavka edini odgovor na banditizem CLN-a in edino obrambno sredstvo demokratičnega ljudstva v zakoniti borbi za osnovne življenjske pravice.

Da tu ne gre za nič manj, kaže splošnost in enotnost stavke vsega delovnega ljudstva, kaže podpora, ki jo z vso žrtvovalnostjo, kljub težkemu gospodarskemu položaju, kmečko ljudstvo cone A in conc B. Prizor vsega demokratičnega ljudstva, edinstvenega v

Ko je začelo naše delovno ljudstvo stavkati, se ni vprašalo, ali je stavka političnega značaja ali gospodarskega, niti ni razmišljalo o tem, ali je stavka zakonita ali ne. Spontano in čisto naravno je hotelo ljudstvo s stavko protestirati proti nebrzdanemu nasilju neofašističnih tolp, ki so nemoteno pustošile in požigale prostore ljudskih ustanov ter napadale protifašiste. Stavka je bila zgolj zakonita samoobramba proti nasilju, ker pristojne oblasti niso poskrbele za varnost poedincev, osebne lastnine in ljudskih ustanov. Zato se je ljudstvo zelo začudilo proglasu ZVU, da je stavka nezakonita in da se mora stavkovni odbor javiti na sodišče. Nikoli še nismo čuli, da je samoobramba nezakonita, vsem pa je znano, da delovno ljudstvo ni varno svojega življenja, dokler ne bo odlast zatrla neofašističnih tolp, to je sprejela zahtev, zaradi katerih je šlo ljudstvo v stavko. Toda niti proglasitev stavke za nezakonito niti razne druge izjave pristojnih oblasti niso in ne morejo omajati borbene volje delovnih množic. Te množice vedo, da je na kocki njihov obstoj, da je to stavka, ki nima pomena le za sedanjost, temveč tudi za prihodnost. Vsi se zevedajo, da je borba težka, da pa jo posvečuje lepota idealov, ki jih je treba doseči. Ljudstvo hoče enkrat za vselej storiti konec fašističnemu nasilju. Če pristojne oblasti ne preskrbe za to, tedaj si mora ljudstvo pomagati samo.

Tudi v nedeljo in včeraj je bila stavka skoraj povsod splošna. Policija je sicer s svojo zaščito skušala na vse načine zbrati čimveč krumirjev, toda njihovo število se je skrčilo. Tovarne so počivale, le uradniki, včlanjeni v Julijske sindikate, so šli na delo. Pripeljali so tudi nekaj sto delavcev z onstran Soče. Ko pa so prišli v delavnice, niso vedeli kaj početi. To pa se je zagnusilo celo nekaterim delavcem in uradnikom, ki so že bili šli na delo. Samo v strojem središču mesta je nekoliko drugače. Tu ima reakcija svojo trdnjavo in če bi kak trgovec skušal stavkati, bi ga gotovo neofašistične skupine prisilile, odpreti trgovino.

Tramvajev vozi malo. Policija je v nekaterih krajih skušala zapleniti kamione z živili. Intervenirala je tudi na mestih, kjer dele brezposelnim in stavkujočim živila, toda spričo odločnega nastopa delovnih množic policija ni vztrajala. Pri svoji nameri. Družine stavkujočih redno dobivajo živež, povrtnino, zelenjavo, sadje in mleko po zelo nizkih cenah. V nedeljo so jim delili meso po 100 lir kg. Gmotne prilike stavkujočih so res zelo resne, ker imajo družine že obilo težkoč zaradi nizkih plač in brezposelnosti. Kljub vsej izčrpanosti pa je morala med stavkujočimi zelo visoka, kar dokazuje globoko zrelost in zavest našega delavca. Odločnost delavstva pa vpliva tudi na druge sloje. V soboto na primer se je število stavkujočih celo povečalo. Razumljivo je, da krumirstvo povzroča ogorčenje in da je prišlo do nekaterih primerov, ko so stavkujoči cvirali promet cestne železnice. Ta promet je itak postal nevaren za občinstvo, ker ni dovolj tehnične kontrole.

Na delo ne gre nihče

Včeraj ob 8.30 uri je v pivovarni Dreher intervenirala ameriška vojaška policija in zahtevala, naj se delavci vrnejo na delo. Spričo negativnega odgovora je to svojo zahtevo opustila.

V Miljah je stavka popolna. Kakor prejšnje dni so bile zaprte tovarne, delavnice, ladjedelnice, trgovine in uradi. Gospodarska komisija in razni odbori, skrbe za delitev živil, delajo zelo pozrtvovalno V treh vaseh nad Miljami je ljudstvo imelo protestna zborovanja zaradi zaplenitve voza živil. Tudi v Miljah je morala zelo visoka in ljudstvo je odločeno nadaljevati borbo do kraja.

V tržiških tovarnah je stavka splošna. V mestu je odprtih le nekaj trgovin. Njihovi lastniki so izjavili, da so jih odprli, ker so jim grozili z odvzemom dovoljenj. Po dogodkih 5. t. m. zvečer, pri katerih je policija tako brutalno nastopila proti ljudstvu, so vsi še bolj ogorčeni. Namesto da bi nastop policije upognil delovne množice, so sedaj še bolj strnjene in nočejo popustiti.

Nikdar ne bomo pristali

PNOO za Trst in Primorje Konferenci zunanjih ministrov

Na stotine pisem in brzojavk, ki jih sprejema podpisani odbor zlasti iz krajev neposrednega tržaškega zaledja, nas pooblašča kot najvišjega, svobodnoizvoljenega organa v Julijski krajini, da izrazimo največje zaprepašćenje nad načrtom internacionalizacije Trsta s koridorjem, ozkim nekaj kilometrov, do Devina. Taka rešitev problema Julijske krajine pomeni na eni strani največjo zmoto, ki ne more služiti ideji miru, na drugi strani pa pomeni odrezati skoro dva milijonski narod od morja, kamor ga je usoda pred 1300 leti postavila.

Izjavljamo zaradi tega imenom celega Slovenskega Primorja, da na tako rešitev ne moreno in ne bomo nikdar pristali in se bomo borili zoper njo z vsemi našimi silami!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE IN TRST.

„Mi antifašisti - vaši zavezniki moramo krivično trpeti v zaporih"

Tretji dan gladovne stavke aretiranih antifašistov

V protestnem pismu so postavili upravičene zahteve

Antifašisti, ki jih je civilna in vojaška policija v zadnjem tednu aretirala in odpeljala v zapore v ulici Tigor, so zaradi krivice, ki se jim dogaja, poslali v soboto polkovniku Bowmanu pismo. V pismu postavljajo svoje zahteve in napovedujejo gladovno stavko:

«Podpisani antifašisti v zaporih v ulici Tigor formalno protestiramo proti vsem protiljudskim dejanjem, izvršenim po tukajšnjih profašistih z namenom, terorizirati delovne množice vse pokrajine.

Protestiramo tudi proti pristranosti, ki jo je pokazala civilna policija Julijske krajine. Medtem ko so antifašisti branili svoje organizacije, svoj časopis «Il Lavoratore» in svoje pravice pred šovinističnimi tolpami, policija ni intervenirala, temveč je zaščitila tiste, ki so pustošili..

Potrebno je pojasniti, da smo mi antifašisti po veliki večini sami borci iz partizanskih formacij ali pa bivši internranci iz nacističnih in fašističnih koncentracijskih taborišč; torej vaši zavezniki v vojni. Mi moramo krivično trpeti v zaporih, medtem ko oni, ki so se še včeraj borili proti nam, nekaznovano nadaljujejo svoje zločine.

Zaradi tega zahtevamo:

1. takojšno izpustitev iz zaporov vseh priprtih antifašistov, ki so v zaporu samo zato, ker so branili svoje ljudske organizacije;

2. kaznovanje vseh onih, ki so opustošili prostore ljudskih organizacij;

3. razpust civilne policije Julijske krajine; red naj vzdržujejo samo zavezniške vojaške sile.

V znak protesta bo pričelo ob 24. uri dne 6. 7. 1946, nad 100 delavcev in družinskih očetov v zaporih v ulici Tigor gladovno stavko in jo nadaljevalo, dokler ne bodo izpolnjene njihove zahteve.

★

Vlogo na polkovnika Bowmana je podpisalo nad 100 zaprtih antifašistov.

Brzojavka Molotovu

Hkrati pa so zaprti antifašisti poslali brzojavko zunanjemu ministru Sovjetske zveze Molotovu v Pariz. Brzojavka se glasi: «V tržaških zaporih priprti antifašisti Vas prosijo, da intervenirate v obrambo demokratičnih ustanov». Tudi to brzojavko so podpisali vsi priporniki.

Bilten št. 1 gladovne stavke v zaporih v ulici Tigor

Danes se je začela gladovna stavka. Vsi politični priporniki se je udeležujejo, to je 107. Samo eden se je je vzdržal. Stavka se nadaljuje.

Smrt fašizmu!
svobodo narodu!
Trst, 7. julija 1946.

Proti nasilju in krivici

Veliko protestno zborovanje v Gorici

V Gorici je bilo 7. t. m. protestno zborovanje, kjer je dalo ljudstvo duška svoji ogorčenosti nad zadnjimi fašističnimi izgredi v svoji odločnosti, da nadaljuje borbo za svojo svobodo ne glede na sklepe ministrov, ki ne bi bili v skladu z ljudsko voljo in dejanskim stanjem.

Zbranim sta nato spregovorila tov. Gasperini in tov. Beltram. Tov. Gasperini je začel takole: «Partizani so se večkrat borili v nalivu. To pa jih ni oviralo, da ne bi trgali vas za vasjo iz sovražnikovih rok. Tudi antifašistično ljudstvo se danes ne straši, ko gre za dokončno priboritev njegovih pravic. Še enkrat je analiziral vse vzroke in povod, ki so privedli do sedanjega stanja, ko je vse ljudstvo enotno in neomajno stopilo v splošno stavko, ki traja že ves teden. Obsodil je vodje CLN-a, ki so odgovorni za pogrome in kri, prelito v tem tednu. Brezbrižnost in nerazumevanje za novo nastali položaj pa še enkrat kaže ZVU s tem, da namesto da bi kaznovala kolovodje CLN, kliče na odgovor pred sodišče stavkovni odbor. Besede tov. Gasperinija so neštetokrat pretrgali z medklici in odobrovanjem.

Med tem časom se je vreme spremenilo. Posijalo je sonce in zopet so oživele goriške ulice. Ljudstvo se je začelo zbirati na Travniku in pričakovalo svoje govornike. Z majhne tribune se je oglasil ravnatelj delavskega lista «Il Lavoratore», tov. Gasperini in dejal, da se danes borba, ki smo jo začeli v hribih, nadaljuje za iste cilje. Tudi sovraznik ji isti, samo da je sedaj bolj razkačen kot kdaj koli, to pa vsled zadnjih dogodkov v Parizu. Dasiravno ni v Parizu še nič odločenega, je vendar ljudstvo, ki se je borilo, doseglo nekaj uspehov. Tega se zaveda tudi reakcija. Kot smo se borili do danes in preprečili najslabšo rešitev, tako se bomo borili še nadalje, da dosežemo vse naše pravice. Borba se nadaljuje proti na novo porajajočemu se fašizmu, t. j. proti fašizmu tipa 1946, ki se je te dni opogumil in začel s terorističnim delovanjem. Tov. Gasperini je opozoril na resen incident, ki se je v Trstu pripetil med neko fašistično tolpo in zavezniškimi vojaki. Vendar so glavni napadi fašistov še vedno naperjeni proti delavstvu in kmetom. Fašistična reakcija brani pod krinko «italijanstva» svoje stare privilegije. Tega pa se dobro zaveda slovensko, italijansko in furlansko antifašistično ljudstvo. Furlanski koloni se vztrajno bore na strani slovenskih kmetov, dobro vedoč, da se reakcija bori pod krinko «italijanstva» za tistih 75% pridelkov, do katerih je imela pravico na podlagi fašističnih kolonskih zakonov. Zato ljudstvo ne bo prenehalo z borbo, dokler ne bo samo gospodar na svojih tleh, ker si je to pravico priborilo v lastnimi silami v štiriletni domovinski vojni.

Ne bomo se pustili izzivati od elementov, ki nosijo orožje. Vam tudi ni treba rabiti orožje, ker imamo na naši strani dovolj drugih močnih argumentov.

Na Travniku je zaigrala godba in Prvačine, medtem ko se je ljudstvo začelo razvijati v povorko, ki je krenila iz trga na korzo in od tu obšla vse glavne ulice po mestu. Nad nepregledno povorko so se vile jugoslovanske zastave in italijanske z zvezdo. Številne so bile tudi delavske. Slovenci, Italijani in Furlani so prepevali svoje borbene pesmi in odločno izjavljali zahtevo po priključitvi Gorice Jugoslaviji.

Raje v smrt - kot v novo suženjstvo!

Na tem zborovanju so navzoči odposlali tudi resolucijo štirim zunanjim ministrom in resolucijo tov. Kardelju.

V prvi resoluciji pišejo razen drugega: «Internacionalizacija Trsta pomeni legalno odobrenje tega, kar se sedaj v Trstu dogaja in kar se tam razvija: fašističnih izgredov in zločinov. Prepuščanje Gorice in drugih predelov Julijske krajine Italiji, pa pomeni za te kraje obnavljanje sovražne raznarodovalne politike napram Slovencem in gospodarsko smrt za vse prebivalstvo.

Izjavljamo, da ne bomo nikdar usvojili niti priznali sklepov, ki nam jemljejo naše pravice, ki trgajo našo zemljo od njene naravne celote — Jugoslavije.»

«Da vzdržimo do kraja»

Požrtvovalna pomoč kmetov - stavkujočim

Ni samo eno - tako pismo:

«Vsi kmetje iz vasi Idersko na Kobariškem naprošajo pokrajinski odbor Enotnih Sindikatov v Trstu, da sporoči vsemu poštenemu delavstvu Trsta naše priznanje in pohvalo za njegovo vztrajnost in požrtvovalnost v tej skupni borbi za dosego naših pravičnih teženj in zahtev.

Vsa pokrajina in svet občudujeta danes tržaško delavstvo. Vsa pokrajina je pripravljena žrtvovati se za našo sveto stvar in ni pripravljena odnehati, dokler ne bosta Trst in cela pokrajina priključena materi Jugoslaviji. Le tam namreč bo tudi našemu delavstvu zajamčen mir, delo in kruh zanj in za njegove družine in tam ne bo čerinov ne fašistov, ki bi terorizirali naše delavstvo.

Zato sporočite vsemu delavstvu Trsta, naj ne odneha pri teh zadnjih juriših, saj ni samo v tem boju, saj ga podpira vse kmečko ljudstvo Julijske krajine. V znak hvaležnosti in solidarnosti so mu naši kmetje iz Iderskega nabrali in mu pošiljajo 86 kg moke, 70 jajc, 7.60 kg masti, 42 kg fižola, 10 kg testenin, 3.50 kg ječmena. Svečano obljubljamo, da tudi vnaprej lahko računa na našo moralno in materialno pomoč in da ne bomo odnehali prej dokler ne bo priključena cela Primorska s Trstom Federativni ljudski republiki Jugoslaviji.

V imenu vseh kmatov iz vasi Idersko».

(sledi podpis)

„Čutimo, da vas moramo podpreti"

Iz Vogrskega, ki je za časa narodno svobodilne borbe mnogo pretrpelo in vsestransko pomagalo partizanom nam pišejo:

«Kakor za časa oborožene vstaje tako tudi danes razumemo, da je treba upravičeno borbo za dosego naše svobode in svetih pravic vsestransko podpreti. Zato darujemo stavkujočim delavcem 1354 kg raznega živeža. Nabiralna akcija se nadaljuje in ljudstvo je voljno prispevati po svojih močeh.

V Mirnu so nabrali...

Iz Mirna nam poročajo, da so v dveh dneh nabrali 31.791 lir, v blagu pa 3625 kg krompirja, 271.50 kg koruze, 338.34 kg koruzne moke, 53.80 kg fižola, 216 kg slanine, večjo količino testenin, zelenjave, kruha, ječmena, vina in 564 jajc.

In drugod, povsod!

V nabiranju in prispevanju so se posebno odlikovale naslednje vasi: Sovodnje in Vogrsko v blagu, v denarju pa Sovodnje, Dornberg in Miren. Nabiralna akcija se nadaljuje in ljudstvo zagotavlja, da bo darovalo vse dotlej, dokler se ne bo borba končala z uspehom. Sovodenjčani pa pravijo: vse damo, tudi življenje, samo da bi bili priključeni k materi Jugoslaviji.

Tudi po Soški dolini se je zadnje dni življenje razgibalo. Ljudstvo vse bolj razumeva, da je borba dosegla svoj vrhunec in da je bližajoča se svoboda in zmaga pred vratmi. Po vaseh zborujejo, pišejo protestna pisma in nabirajo prispevke za stavkujoče, da bi jih podprli v njih težki in odločni borbi.

Protestna demonstracija v Čiginju

6. julija zvečer je bila protestna demonstracija tudi v Čiginju. Ljudstvo je prepevalo svobodoljubne partizanske pesmi in protestiralo proti nedemokratičnemu ravnanju civilne policije. Klicalo je novo Jugoslaviji.

Delavstvo v Gorici nadaljuje s stavko; tako tudi mnoge trgovine in obrati izven mestnega središča. Avtobusna podjetja tudi danes mirujejo, izjema je le mestni avtobus, ki vozi z južne na severno postajo, ne deluje pa avtobusna zveza na goriško pokopališče, na mirenski cesti in v Solkan. V tovarni S. A. F. O. G. se je danes skrčilo število stavkokazev, tako tudi v prilnici v Podgori. Slovenske šole v Gorici in po deželi nimajo pouka, ker učiteljstvo stavka, solidarno z delavstvom. Vse stavkujoče ljudstvo je zelo disciplinirano. Nikjer ni prišlo do nobenih incidentov. Ljudstvo z veliko simpatijo spremlja stavko, posebno pa, ker je kmečko ljudstvo tako enotno in strnjeno ter vsestransko podpira delavce z živežem in denarnimi sredstvi. Tudi razne menze odstopajo nekaj obrokov v prid stavkujočim.

Kmetje pomagajo stavkujočim

Kamijon z vrečami iztovarjajo pri Sv. Jakobu

svoji borbi, je tako veličasten in tako prepričljiv v svojih upravičenih zahtevah, da je nemogoče pričakovati, da bi se ljudstvo vrnilo na delo samo zato, ker je bila stavka proglašena za nezakonito in ne da bi s strani odgovornih organov predhodno bilo sprejeto to, kar predstavlja minimalne obrambne zahteve demokratičnega ljudstva.

Borba ljudstva Julijske krajine in Trsta za priključitev k Jugoslaviji še ni končana. Dejstvo, da je ogražanje demokratičnih svoboščin in pravic delovnega ljudstva v coni A ob nemotenem fašističnem napadu na demokratične ustanove in na posamezne antifašiste ter njihovo imovino prisililo delovno ljudstvo k splošni stavki, ki se po osmih dneh še vedno nadaljuje, dokazuje, da je le priključitev Jugoslaviji edina rešitev, ki delovnemu ljudstvu Julijske krajine in Trsta jamči obrambo njegovih pravic. Na provatku iz Pariza je tov. Kardelj izjavil, da Jugoslavija ne bo podpisala nobene odločitve glede Julijske krajine in Trsta, ki bi jo sprejeli brez nas ali proti nam. Prebivalstvo Julijske krajine in Trsta je tov. Kardelju hvaležno za te njegove besede in obljublja, da ne bo odnehalo s svojo borbo, dokler nas v svoje okrilje ne sprejme naša skupna domovina Jugoslavija.

S krvjo smo začrtali meje za zeleno mizo jih ne morejo spreminjati

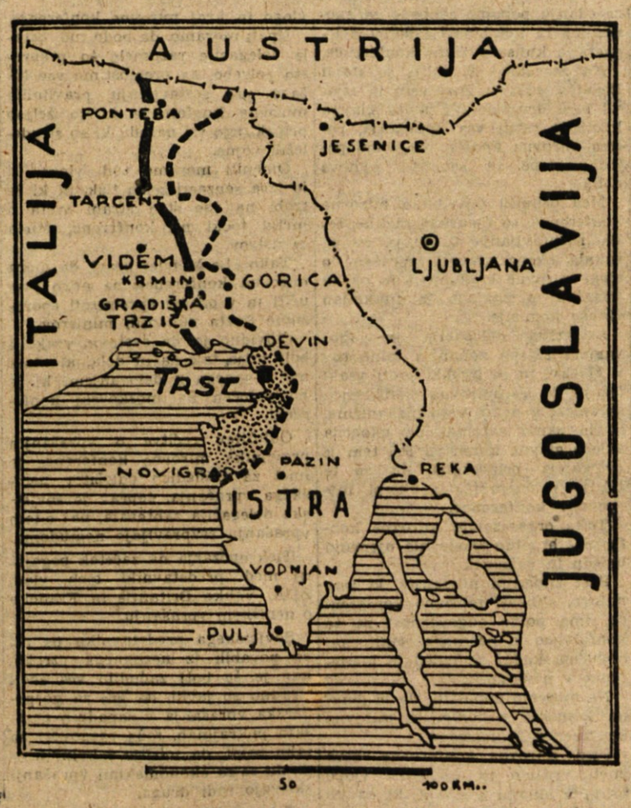

Debela črta predstavlja narodnostno mejo, črtkana pa mejo, ki jo je predlagala francoska delegacija. Pikčasto polje naj bi spadalo pod mednarodno upravo (na severu črtkasta linija ni točna; ne konča se na avstrijski meji, temveč zavije proti vzhodu na Mangart, na staro italijansko-jugoslovansko mejo).

Predložena mejna črta nikakor ne zadovoljuje našega ljudstva niti z narodnostnega niti z gospodarskega vidika. Številni slovenski kraji, ki so v vojni žrtvovali vse za osvoboditev in skupno zavezniško stvar, naj bi prišli zopet pod starega zatiralca slovenskega naroda, pod italijansko državo.

Požiganje slovenskih knjig na tržaških ulicah, napadi na naše ustanove v Trstu in Gorici so najboljši opomin primorskemu ljudstvu in dokaz, da take meje ne popravljajo starih krivic, temveč povzročajo nove.

Primorsko ljudstvo se hoče enkrat za vselej združiti z ostalimi brati v Jugoslaviji in takih mej ne more sprejeti.

Francoski list o tržaški stavki

Bidaultov predlog ni v skladu s pravičnostjo do žrtev slovenskega naroda

Pariz, 8. — Pod naslovom «Splošna stavka v Trstu, kjer postaja življenje nevzdržno za vse demokrate», obsoja marsejski list «L'Aurore du sud» zadnje provokacije, nerede in krvoprelitja v Trstu, katere so izzvali italijanski fašistični šovinisti. List pravi o njih, da so jih organizirale oborožene tolpe. Le-te povzročajo vedno več incidentov in napadajo sedeže sindikatov in demokratičnih ustanov. Policijo, ki jo je ustanovila ZVU, sestavljajo v glavnem bivši fašistični policaji in pripadniki «črnih srajc».

Prihod ameriških vojnih ladij v Trst je še bolj ojunačil te tolpe. Tako stanje povzroča reakcijo delovnega in demokratičnega ljudstva, ki je objavilo splošno stavko. Za demokrate postaja življenje neznosno. Računajo na solidarnost demokratov vsega sveta.

Govoreč o kompromisni rešitvi, ki so jo sklenili na konferenci zunanjih ministrov glede Trsta in JK, pravi člankar, da je to posledica pritiska mednarodnih sil in agentov raznih trustov, ki prepogosto navdihavajo angleške in ameriške predstavnike. Bidaultov kompromis ne predstavlja rešitev, ki bi bila v skladu s pravičnostjo. To rešenje ne računa z borbo in žrtvami slovenskega prebivalstva, ki se je upiralo skozi 25 let italijanski vladavini in fašizmu in v zadnji vojni zaznamovalo 42.800 mrtvih in 19.000 uničenih hiš.

Peta obletnica ljudske vstaje v Srbiji

Jugoslovansko ljudstvo na delu za srečnejšo bodočnost

Govor maršala Tita v Užicah

Beograd, 8. Tanjug. — *Maršal Tito je prišel v soboto dopoldne v Užice, kjer prisostvoval proslavi pete obletnice vstaje. Na poti iz Beograda je maršala Tita pozdravljalo veliko število kmetov in meščanov. Maršal je spregovoril veliki množici.*

Poudaril je, da se je borba proti mnogo močnejšemu sovražniku zaključila z zmago, ker je bila globoko zakoreninjena v jugoslovanskih narodih.

Govoreč o onih šibkih ljudeh, ki so se dali zvesti in prevarati zaradi tehnične nadmoči sovražnika in reakcionarne propagande ter postali izdajalci lastnega naroda, je maršal Tito izjavil:

«V oni zgodovinski dobi ste lahko ugotovili znake izdajstva nad našim narodom. Izdajale so neke vojaške formacije pod poveljstvom generala Mihajlovića.

To izdajstvo se ni začelo šele na Ravni gori ali v kakem drugem delu Jugoslavije, ampak so ga pripravili pri begunski vladi, ki je bila v Londonu. Prav tam so zasnovali to izdajstvo in danes morajo tisti, ki so odgovorni za to izdajstvo, odgovarjati pred ljudskim sodiščem; če ne vsi pa vsaj mnogi izmed njih.

Ta proces je razkril vse mračne spletke in tako dokazal, da ni bilo samo za svobodo in neodvisnost naše dežele ampak tudi za obstoj naših narodov, ko so zasovražene okupacijske čete gazile našo zemljo in jo napadale z vseh strani, da bi nas uničile in ustvarile nov prostor za obsovraženi hitlerjevi rod.

Maršal Tito je nato poudaril, da smo že v začetku borbe proti okupatorju v Jugoslaviji v Užicah ustanovili prva jedra ljudske oblasti, pri čemer nas je vodila edina misel, da čim bolj organiziramo odpor naših narodov proti okupacijskim silam, ki jih moramo popolnoma pregnati.

Naše izdajalce pa je vodila misel, da preprečijo vzpostavitev nove oblasti, katere prve učinke so čutili v Užicah zato so prešli na stran sovražnika.

Ker so vedeli, da je ta borba neizprosna, da ne bo ostala neznana v svetu in da jo bo svet priznal, so nas začeli klevetati in širiti glasove, da imamo mračne cilje. Toda stvari so se drugače razvijale, in kljub njihovi obrekovalni gonji so junaško borbo naših svobodoljubnih narodov proslavljali po vsem svetu.

«Toda takrat», je nadaljeval maršal Tito, «so ti izdajalci začeli izjavljati, da je ta borba partizanskih odredov in pozneje narodno osvobodilne vojske, borba pokreta, ki so ga skušali prikazati svojega.

Seveda so v začetku imeli nekaj uspeha zaradi dobrih zvez, ki so se odkrile na beograjskem procesu. Stiskali smo zobe, ko smo poslušali, kako so po radiu proslavljali tiste, ki so naperili lastno orožje proti nam skupno z okupacijskimi silami, in ko smo morali pogosto poslušati, kako hvalijo izdajalce kot borce za svobodo proti okupacijski vojski.

Toda naša volja je postala še bolj nezlomljiva, da smo nadaljevali odločno borbo proti okupatorjem in njihovim pomagačem.

Fašistične okupacijske vojske so znale dobro izkoristiti sadove tega semena, ki so ga zasejali po deželi še pred vojno.

Oni so se poslruževali najslabših izdajalcev naše dežele, med katerimi je najbolj osovražen v zgodovini Balkana Pavelič. Tukaj v Srbiji se je okupacijski vojski posrečilo najti izdajalca, s čigar pomočjo so skušali izkoreniniti najboljše čustvo srbskega naroda.

Toda naš pokret se je širil iz dežele v deželo z oboroženim uporom vseh, ki so bili poštveni, in visoko dvigal prapor z našim geslom: «Bratstvo in edinost naših narodov! Smrt fašizmu, svobodo narodu!».

S tem geslom smo zmagali. V najbolj oddaljenih pokrajinah nas je narod povsod navdušeno sprejemal, odobraval misel, ki smo jo nosili, in se oklenil naših praporov.

Po petih letih od vstaje v Srbiji imamo danes novo državo FLRJ, ki si je priborila vojaško in politično zmago, ki si pa mora priboriti še važno gospodarsko zmago.

Borba za obnovo države je v polnem razvoju in vse ljudske napredne sile so sedaj na delu, da ustvarijo boljšo in srečnejšo bodočnost zase in za bodoča pokolenja. Samo 14 mesecev je preteklo od izgona okupacijske vojske iz dežele, in že so doseženi veliki uspehi.

Se lani je bilo stanje naše prehrane zaradi velike suše zelo težavno toda kljub temu je vsak v Jugoslaviji dobil svoj košček kruha.

Delitev živil je bila v vseh okrajih tako organizirana, da je ljudstvo lahko čutilo, kateri ljudje so bili izbrani za vodstvo nove države in kateri ljudje so na važnih mestih.

Maršal Tito je zaključil svoj govor z vzpodbujanjem k bratstvu in edinosti jugoslovanskih narodov, ki je najboljše jamstvo za skorajšnjo srečno bodočnost FLRJ.

Predstavniki Julijske krajine obiskali zavezniške delegacije

Pariz, 8. Delegacija JK je obiskala prejšnji teden gospoda Mosley-a, člana ameriške delegacije, g. Goulet-a, člana francoske delegacije in g. Waldock-a, člana angleške delegacije.

Tržič hoče k Jugoslaviji

Ko so se začele širiti vesti, po katerih naj bi se Tržič z okolico dodelil Italiji, je ljudstvo okrasilo svoja okna z italijanskimi in slovenskimi zastavami z rdečo zvezdo. To je bil jasen in odločen odgovor onim maloštevilnim agitatorjem CLN-a, ki je pozval ljudstvo, naj v znak veselja izobesi italijanske zastave. Poziv se je popolnoma izjalovil, videti ni bilo niti ene italijanske zastave brez rdeče zvezde. Tržič pa je še enkrat pokazal, kam hoče — k Jugoslaviji. To naj bo v opomin gospodom v Parizu, ki nikakor ne smejo mimo ljudske volje odločati o pripadnosti teh krajev.

Češkoslovaške ozemeljske zahteve

Praga, 8. AFP — O zahtevah, ki jih bo Čehoslovaška stavila na mirovni konferenci je govoril včeraj general narodne obrambe Svoboda ob priliki letalske manifestacije. Te zahteve se nanašajo na ozemlja okoli Ratibora, Hlubičička, Kladna in dela visoke Šlezije

Brezposelnost v ZDA

Washington, 8. - AFP — Odbor bivših bojevnikov pričakuje, da bo meseca avgusta okoli 3 milijone demobiliziranih vojakov v ZDA brez posla. Število brezposelnih med bivšimi bojevniki je že preseglo milijon in ponudbe službe postajajo vsak dan bolj redke.

Kaznujte krivce!

POLKOVNIKU BOWMANU
Višjemu častniku za civilne zadeve v coni A
TRST

Mi podpisani, aretirani v dneh 30. junija, 1., 2., in 3 julija, medtem ko je neofašistična reakcija zažigala prostore naših organizacij: Zveze primorskih partizanov, SIAUja itd., ogorčeno protestiramo zaradi mučenja in pretepanja, ki smo ga pretrpeli na kvesturi v ulici XXX Oktobra po agentih civilne policije, to je po dveh znanih pretepačih: poročniku Marconu in brigadirju Cescia.

Te zlorabe čisto fašističnega kova nas ne bi presenečale, če ne bi čuli Vaših izjav, po katerih je treba izključevati, da bi jih mogli vršiti agenti civilne policije Julijske krajine, ker so nasprotne najosnovnejšim načelom demokracije.

Zato zahtevamo, da se ta policija, vpričo katere je bilo v teh dneh izvršenih toliko zlih dejanj, razpusti in se omenjena pretepača pravično kaznujeta.

Pretepeni priporniki

Proces proti odgovornim za prelitje krvi v Škednju - odgoden

Včeraj bi se moral pred Višjim zavezniškim vojaškim sodiščem vršiti proces proti civilnim policistom, ki so streljali v množico in ubili in ranili nekaj desetin ljudi. Od sedmih pozvanih se jih je javilo šest. Na predlog obrambe je bil proces odložen. Moral bi se vršiti 17. julija, ako ga ne bodo vnovič odložili. Proces se vrši brez pripuščanja javnosti, za zaprtimi vrati.

Kmetje v borbi za delavstvo

VOJAŠKA POLICIJA POSKUŠALA ZAPLENITI MOKO ZA STAVKUJOČE

Včeraj okrog 11 ure dopoldne je skušala zavezniška policija zaplениti sedem kamionov z okrog 100 q moke, katero je podeželje poslalo stavkujočim tovarišem. Goloroko kmečko prebivalstvo Loga pri Dolini se je ogorčeno uprlo oboroženi zavezniški policiji in jih odvrnilo od zasege.

Prebivalstvo Brega je spričo tega poiskusa zaplembe hrane za itak že gladujoče ljudstvo vložilo protest pri Z.V.U..

Spremembe nemških vzhodnih mej smatra Sovjetska zveza za izvršeno dejstvo

Izključena mora biti vsaka možnost novega nemškega napada

Moskva, 8. - Tass — Posebni dopisnik «Tassa» iz Pariza piše, da se vršijo pogajanja o nekaterih nemških vprašanjih med predstavniki treh ostalih velesil z izjemo ZSSR.

«Možno je», piše dopisnik, «da je neka zveza med temi pogajanji in dejstvom, da so te vlade še pred kratkim kazale veliko nestrpnost v pogledu nemškega vprašanja. Sedaj pa ne kažejo nobenega navdušenja, da bi to zadevo preučil Svet zunanjih ministrov; kar je popolnoma nerazumljivo.

Sovjetska vlada je sedaj pripravljena vzeti to vprašanje v pretres. Kakšno rešitev predlagajo ostali?

Doslej ne najdemo v izjavah ZDA o nemškem vprašanju, nobenih važnih načel, ki jih ne bi ugotovili še pred Hitlerjevim porazom. Prvo teh načel proglaša, da se ne uniči nemška narodnost in da se suverena nemška država ne razkosa, pač pa da se ohrani njena moralno politična in gospodarska enotnost.

Francija, ki je bila žrtev treh invazij v manj kot 100 letih, ima nesporno pravico do jamstva za svojo varnost. V Rusiji dobro razumejo, da Porurje ne sme biti več središče vojske in gospodarstva, ki bi ga uporabili predvsem proti Franciji. Vidi se, da nočejo, da bi se isto dogodilo z Rusijo.

Vsekakor ne najdemo nobenega sledu, da bi Moskva zavzela kako konkretno in praktično stališče o bodočem statutu zapadne Nemčije. Ker je sovjetska delegacija pripravljena razpravljati o nemškem vprašanju, je verjetno, da hoče tudi to točko vzeti v pretres.

Skratka, nemški narod mora videti v sovjetskem mnenju možnost za svoj narodni obstanek, čeprav nekateri tega še ne vidijo jasno.

Mora pa biti izključena vsaka možnost novega imperialističnega nemškega napada, kakor moramo tudi izključiti vsak poskus, razkosati nemško ozemlje v male države, ki bi bile samo središča, naprodaj katerim koli podjetnikom za novo vojno.

Ni dovolj, da Nemčiji vsilimo mirovno pogodbo, da pojde vse bolje. Čistka nacistov, demokratizacija in pomirjevanje duhov v Nemčiji bo zahtevalo dolgega dela in okupacija Nemčije, vsaj delna, bo potrebna še za daljšo dobo.

Jasno je, da niso Rusi, ki so se borili več kot tri leta za uničenje hitlerjeve vojske v svoji državi, pripravljeni na kako neprevidno popuščanje v tem pogledu.

Ostro je treba ožigosati reakcionarne elemente, ki so od vsega začetka z visokimi frazami napovedali neizbežen polom konference zunanjih ministrov v Parizu. Ti preroki nesrče so se ponovno usteli. Sedanji položaj med okupacijskimi conami v Nemčiji je zelo težaven in mnogo zaprek ovira trgovski in industrijski razvoj v škodo nemškega gospodarstva.

ZSSR je predvsem na tem, ta bodoča Nemčija ne bi več ogražala miru in svobode drugih narodov in da bi se takoj izvedla čistka nacistov in demokratična vzgoja nemškega naroda.

Povsod v Nemčiji lahko ugotovimo resno nevarnost, da bi se združile reakcionarne sile okrog oporišč, ki jih tvorijo industrijski trusti. Z mednarodno političnega stališča skušajo Nemčijo razkosati v ločene države, kar ne bi povzročilo splošnega miru, saj bi te države predstavljale samo stebre, s katerimi bi manevrirale druge države. Nedvomno je Nemija odgovorna za vojno, vendar nemški narod ne sme biti zaradi tega obsojen in kaznovan brez razlike. Glavni krivci so nacisti, ki morajo biti neusmiljeno sojeni in katerim je treba vzeti vsako možnost, da še škodujejo.

Priznati pa je tudi treba, da je nemški narod v celoti pokazal nezadosten odpor proti nacistom in da mora zato v merah možnosti trpeti materialne posledice, katerih ga ne moremo oprostiti in jih naložiti na ramena narodov, ki jih je Hitler napadal in ki so se borili zato, da osvobodijo sebe kakor tudi Nemčijo izpod nacističnega jarma. Tako mora nemški narod pristati ne samo na reparacije, ambo nemški roparski imperializem bo nemški oparski imperializem brez moči in njegov povratek nemogoč.

Pred kratkim je bila prestolnica vzhodne Prusije Koenigsberg preimenovana v Kaliningrad. Jasno je, da ima Sovjetska zveza spremembe nemške meje, ki so bile izvršene v njeno korist in korist zaveznikov, za izvršeno dejstvo in za nepreklicne.

KRATKE VESTI

WASHINGTON. Vojno ministrstvo javlja, da bo zadnjih 8.000 nemških ujetnikov odpotovalo v sredo iz New Yorka v Evropo. Celotno število ujetnikov v Ameriki je znašalo med vojno 379.000 ljudi Zadnjih 51.000 italijanskih ujetnikov so odposlali v Evropo meseca marca.

LONDON. Več tisoč Židov je šlo v povorkah po londonskih ulicah in protestiralo proti delovanju britanske vlade v Palestini. Manifestacijo je vodil neki mornariški podčastnik, odlikovan z «Victoria Cross».

Mirovna konferenca mora imeti v skladu z moskovskimi sklepi odločilno besedo

Pariz, 8. - Tass — Dne 5. julija je Svet zunanjih ministrov dal nalog namestnikom, naj izdelajo predloge za organiziranje mirovne konference in se sporazumejo o predpisih postopka in o besedilu povabil.

Na seji 6. julija sta bila na dnevnem redu dva osnutka pravilnika mirovne konference in sicer francoski osnutek, ki sta ga podpirala tudi ZDA in Velika Britanija in osnutek sovjetske delegacije, ki se je močno razločeval od francoskega.

Najvažnejša razlika v načelih je bila sledeča:

Sovjetski predlog predvideva ustanovitev pet komisij za osnutke mirovnih pogodb in še nekatere druge komisije kakor tudi splošno komisijo, ki bi koordinirala delovanje različnih komisij.

Po sovjetskem predlogu bi moralo glavno komisijo sestavljati pet namestnikov, ki se bodo udeležili mirovne konference.

Glavna komisija bi morala biti podrejena plenemu konference, kar ustreza moskovskim sklepom, na podlagi katerih mora izdelati priporočila o osnutku mirovnih pogodb konferenca sama in ne kaka komisija.

Po francoskem načrtu, ki ga zagovarjajo Angleži in Amerikanci, pa ima glavna komisija povsem drugo vlogo. Po tem predlogu bi bila glavna komisija sestavljena iz voditelj vseh delegacij in bi tvorila organizem, ki bi bil nad mirovno konferenco in bi jo nadomestil.

Po francoskem načrtu odloča o vseh važnih zadevah predhodno glavna komisija, tako da postaja mirovna konferenca ustanova, ki samo mehanično potrjuje sklepe glavne komisije.

V nasprotju z zasedanji konference bi imela glavna komisija na zasedanju popolno svobodo za sporazume in kombinacije šefov delegacij za kulisami same konference.

Na zasedanju 6. julija je stavil Molotov odkrito svoj veto in izjavil med drugim: «Če mora glavna komisija rešiti vsa vprašanja, potem mirovna konferenca samo potrdi sklepe in se drži njihove oblike.

Med osnutki pravilnika mirovne konference, so še druge razlike, toda razpravljanja 6. julija so se sukala okrog glavnih vprašanj o vlogi mirovne konference in okrog vprašanj o značaju in funkcijah glavne komisije.

Sovjetska delegacija je zagovarjala sklepe zunanjih ministrov v Moskvi in se izrekla proti vsaki težnji, da se mirovna konferenca spremeni v neko vrsto mehanizma, ki bi samo avtomatično odobrila sklepe glavne komisije. Pri tem je delegacija pripomnila, da so te težnje v nasprotju s sklepi moskovske konference.

Taka organizacija mirovne konference bi silno škodovala njenemu ugledu in važnosti.

Svet zunanjih ministrov, ki ima nalogo, sklicati mirovno konferenco, ima polno odgovornost za to konferenco in ne more ostati ravnodušen, kadar je ugled te konference v nevarnosti.

Ne moremo dopustiti, da bi glavna komisija nadomestila mirovno konferenco 21 narodov.

Prav mirovna konferenca mora imeti vodilno in odločilno vlogo točno v skladu s sklepi, ki so jih sprejeli na moskovski konferenci. Popolnoma nedopustno je, zmanjšati to vlogo s tem, da se prerogativ mirovne konference polasti ožji organizem, ki bi bil izven nadzorstva javnega mnenja. Nemogoče je oddaljiti se od predpisov postopka, ki zagotavljajo izvajanje moskovskih sklepov, ki so določili vlogo in kraj mirovne konference.

Upati moramo, da bodo tudi ostale delegacije razumele to preprosto potrebo, da premostimo vse težave pri sestavljenju pravilnika mirovne konference, ki jo željno pričakujejo vsi narodi, ki so se udeležili vojne.

Omeniti moramo tudi vlogo, ki jo igra senzacij želen tisk, in ki že trobi na vse štiri strani sveta o mrtvi točki na konferenci štirih ministrov.

Tako «Le Monde» pravi, da mora mirovna konferenca na novo preučiti in v osnovi spremeniti sporazume Sveta zunanjih ministrov.

Očividno je, da svetovni reakciji bolj prija tak način dela, ki nima nič skupnega z delovanjem, ki je bil določen na moskovski konferenci.

Odložitev rešitve o vprašanjih pravilnika mirovne konference je imel za posledico odložitev nemškega vprašanja, čeprav je sovjetska delegacija zahtevala, naj o tem vprašanju razpravljajo nemudoma.

Tisk opozarja na začetek pogajanj med predstavniki treh vlad, ZDA, Velike Britanije in Francije o nemškem vprašanju.

Sovjetskega predstavnika pa niso povabili iz neznanega vzroka, kar je še bolj začudilo ves svet. Uradno so javili, da gre za gospodarska vprašanja v zapadnih nemških pokrajinah, toda razgovori so tako tajni, da mislijo lokalni krogi, da se za ekonomskimi vprašanji skrivajo tudi druga.

Zelo verjetno je, da je med temi razgovori in okoliščinami neka zveza, da so vlade, ki so pred kratkim kazale veliko skrb in bile očividno nestrpne, da se lotjo nemškega vprašanja, izgubile sedaj iz neznanega razloga vsako zanimanje za to diskusijo na Svetu zunanjih ministrov.

Italijansko delovno ljudstvo

za ukinitev brezposelnosti in zboljšanje gmotnih razmer

Rim, 8. Tass — Neredi zavzemajo po vsej Italiji med delavci, vedno večjo razmah. Delavci zahtevajo dela, zvišanje mezd in zboljšanje prehrane. Delegacija delavske zbornice mesta Taranto je prispela v Rim in predala De Gasperiju spomenico, v kateri zahteva takojšen razpis javnih del, da se odpravi brezposelnost.

De Gasperi je odgovoril, da bo to vprašanje preučila vlada na prihodnjih sejah. Notranji minister in minister za javna dela sta taranski pokrajini dala na razpolago 150 milijonov lir za javna dela.

Mornariški minister je preklical odpust 800 delavcev iz taranske ladjedelnice.

Poštno telegrafski sindikati so izdali resolucijo, v kateri zahtevajo, da se takoj ustreže zahtevi te ustanove, ki deluje že od meseca oktobra. Delavci plinarne v Florenci so pripravljeni stopiti v stavko, če italijanska plinska industrija ne bo upoštevala njihovih zahtev po zvišanju mezd. Delavci štirih velikih kovinskih podjetij v Torinu že stavkajo. Italijanska kovinska federacija je objavila resolucijo, v kateri zahteva takojšnjo izboljšanje prehrambenega položaja za svoje delavce in njihove družine. V Parmi se je splošna stavka končala potem ko so ponovno sprejeli v službo 4.000 brezposelnih. V Bologni zahteva delavska zbornica takojšnje zvišanje delavskih mezd, vseh strok. Tovarniški odbor vseh podjetij mesta Brescia je prav tako zahteval zvišanje živežnih obrokov in po vzgled ukrepov izvršnega odbora delavske zbornice v Florenci vzbodbuja splošno italijansko konfederacijo dela, naj v izdela konkretni načrt in ukrepe, ki bi odpravile brezposelnost in izboljšale materialni položaj delavcev. Ta načrt naj predloži vladi v odobritev nemudoma.

Dokumenti za mirovno konferenco, človeštvo in Margotti-Santinove branilce

Nočemo več krivic

Mons. Tarlao, kanonik goriške stolnice, je pri procesiji Rešnjega telesa prebral v obrambo nadškofa Margotti-ja pismo naslovljeno na zavezniško vojaško oblast. O tem je poročal «Giornale Alleato» 21. t. m. Prav Mons. Tarlao, človek, ki je pod Avstrijo tožil nadškofa Sedeja, da ni dovolj avstrijski, ki je istega škofa tožil pod Italijo, da je avstrijakant. Pustimo ob strani Mons. Tarlao. V imenu našega časopisja in v imenu slovenskega ljudstva smo dolžni pribiti sledeče:

1. Ne gre nam za boj proti katoliškim škofom. Pač gre za boj proti italijansko fašistični politiki škofov, ki je stremela za tem, da pomaga poitalijančiti slovensko in hrvaško ljudstvo Primorja.

ZA NAS NISTA NAŠLA BESEDE

2. Ni res, da bi se v dobi fašizma sploh kateri koli cerkveni knez kedaj oglasil v prid Jugoslovanom, ki so izgubili vse pravice pod fašistično Italijo. Pregledali smo vse uradne liste, Bollettine primorskih škofov po smrti nadškofa Sedeja in odstavitvi škofa Fogarja, ki sta edini častni izjemi v naših krajih. *Niti besedice, da bi Margotti ali Santin sploh kedaj dvignila svoj glas proti poitalijančevanju naših ljudstev,* nismo našli. Prav tako smo govorili z neštetimi duhovniki Istre in Trsta in Gorice; vsi ti priznavajo, da Margotti in Santin nista nikdar dvignila glasu za Slovence in Hrvate. Nikdar nista obsodila naslnega poitalijančevanja. In vendar je to proti prirodnemu pravu, ki ga tudi krščanstvo priznava. Nihče od Primorcev ni slišal, da bi kateri teh cerkvenih knezov priznal, da imamo Jugoslovani pod Italijo pravico do svojega jezika, do svojih šol in društev. To vsaj do leta 1943.

Taka so dejstva:

3. So pa še druga dejstva. In proti dejstvom ne pomagajo nič vse obrambe monsignorja Tarlao in obrambe «Slovenskega Primorca», poluradnega Margottijevega lista. «Contra facta non valent argumenta» so zapisali že stari Latinci. In te dejstva so strnjena v enem semenu: *Celo v cerkvi se je vršilo poitalijančevanje in fašistizacija pod Margottijem in Santinom.* O tem govore dolgi članki naših listov. Preglejmo številni material na kratko, po točkah:

Italijanizirala sta semenišča

I. Oba škofa sta poitalijančila svoja semenišča. V koprskem, Santinovem semenišču so bili Slovenci in Hrvati bezpravna raja. Prepovedovali so jim materini jezik celo v privatnem občevanju. Predstojniki so bili Italijani. Margotti je poitaliančil svoje semenišče (gimnazijo in lecej) prepovedal vse kar je bilo slovenskega po volji ustanovitelja pokojnega nadškofa Sedeja. Poitalijančil je goriško bogoslovje: vpeljal italijanščino mesto latinščine. Predstojniki so bili zagrizeni Italijani in fašisti: Buttò, Valdemarin, Agostini, Soranzo, itd. Medtem ko je porival v kot Slovence in Furlane. — Kje je potem fašistični čiscipliti podoben red in vzgoja, ki ga je uvedel!

...stolni kapitelj...

II. Oba škofa sta italijanizirala vedno bolj svoj stolni kapitelj.

...škofijske pisarne...

III. Oba škofa sta italijanizirala svoje škofijske pisarne. Prednost in pretežno oblast so imeli zagrizeni fašisti in fašistofili. Poitalijančila sta škofijski uradni list.

...poskušala verouk...

IV. Oba škofa sta silila skovenske duhovnike, da bi šli poučevat krščanski nauk v šole v italijanščini, da-si hoče tudi rimska cerkev, da se ta vrši v materinščini.

...uklanjala sta se fašizmu...

V. Oba škofa sta se uklanjala fašistovskemu pritisku pri imenovanju župnikov. Najbolj Santin, ki je to vršil brez fašističnega pritiska. Koliko Italijanov je prišlo na hrvaške župnije Istre! Koliko hrvaških pridig je bilo prepovedanih!

...zahtevala pridige v italijanščini...

VI. Oba sta izvajala pritisk na slovenske župnike za italijanske pridige tudi tam in takrat, kjer jih ni bilo potreba.

...nastavljala italijanske kaplane...

VII. Oba sta nastavljala italijanske kaplane za italijanske manjšine, kjer Italijani še v cerkev niso hodili. Ti kaplani niso bili nič drugega kot fašistični hlapci, kaplani Balille, itd., ki so izvajali pritisk pod okriljem vere na slovensko mladino in ljudstvo in na same slovenske duhovnike. In kako jih je fašizem plačeval, medtem ko ni slovenskim duhovnikom nakazal tega, kar jim gre.

...«romanizirala» sta...

VIII. Margotti je še prav posebno skušal italijanizirati slovenski del goriške škofije. Priča zato so njegovi cerkveni ukrepi, s katerimi je pripovedoval cerkvene šege in navade, ki so tesno povezane s slovenskim duhom. Priča o tem je zlasti njegov sinoda iz leta 1940. Skrival je vse to za «romanizacijo», v resnici je bila le gola italijanizacija: n. pr. ovinanje cerkvenega petja in cerkvenih obredov v slovenščini. Pritisk za italijansko nošo pri duhovnikih.

...dopuščala sramotenje vernikov itd....

IX. Oba škofa sta dopuščala, da so razne cerkvene institucije, samostani in zavodi kazali bolj fašistično kot krščansko barvo; posledica je bila zasramovanje, poniževanje in celo preganjanje Slovencev. Nastevanja bi bilo preveč. Ravno Margotti, katerega toliko branijo, je n. pr. dopustil izgon slovenskih lazaristov iz Mirnega pri Gorici. Kako so se potem obnašali tam italijanski doseljenci, vprašajte le tamkajšnje ljudi. — Kaj vse se je dogajalo proti Slovencem po raznih vzgojnih hišah, mogoče še ve ne. Kdo mu je pač hotel povedati, ko se za slovenske zadeve sploh ni brigal. Molčal je, če mu je kdo kaj potožil. Kaj bi povedale n. pr. gojenke zavoda Notre Dame v Gorici ali salezijancev? In on kot nadškof je odgovoren za-to, kar se godi v njegovi nadškofiji. To pa zato, ker ni hotel sploh sprejemati pritožb slovenskih duhovnikov.

Zavirala sta slovensko bogoslužje...

X. Oba škofa sta zlasti v glavnih mestih v Trstu in v Gorici ovirala slovensko bogoslužje in slovenske pridige.

...zapostavljala slovenske duhovnike...

XI. Oba škofa sta zapostavljala na celi črti slovenske duhovnike. Mnoge sta šikanirala na vse načine.

...dopuščala preganjanje slovenske duhovščine...

XII. Oba škofa sta dopustila brez protestov — javnega ni bilo nikdar — preganjanja slovenske duhovščine samo zato, ker je branila slovenske pravice in pravice hrvaškega ljudstva. Imena Milanovič, Piščanc, Gabrovšek, Požar, itd bodo pač škofu Santinu znana. In Margotti-ju imena Premrla, ki ga ni hotel več sprejeti v goriško nadškofijo, ko je moral zapustiti videmsko, dasi je po rodu Goričan. In kje ostali mnogi: Rejc Srečko, Rutar, Tul, Mussiza, Pavlica, itd.

...«politika»...

XIII. Nasprotno: Oba škofa sta vsako obrambo slovenskih pravic tudi v cerkvi imenovala «politiko, ki jo je treba obsojati». Slovenski zavedni duhovniki, ki so branili pravice Slovencev v cerkvi, so bili zanje «politikanti».

...poveličevala sta fašizem...

XIV. Oba škofa sta neštetokrat hvalila in poveličevala fašizem in njih vodjo. Prvenstvo ima v tem nadškof Margotti, pa naj si je bil fašizem tudi s cerkvenih vidikov obsodbe vreden, obsodbe vreden vsaj zato, kar je oviral dušebrižništvo med slovenskim in italijanskim ljudstvom. Zakaj pa naj ljubi fašizem poklonil svoja odkovanja.

KDO LAHKO ZANIKA

4. — Lahko bi navedli še bolj ali to so glavna dejstva. *Mar branilci Margotti-ja in Santin morejo zanikati?* Mons. Tarlao in «Slovenski Primorec», morejo reči, da to ni res? Odgovorite na stvar! Odgovorite na točke, ki smo jih navedli!

«NASVETI», KI NISO RODILI SADU

5. — «Slovenski Primorec» že nekajkrat pisal, da bi bilo treba take pritožbe poslati na pristojne cerkvene oblasti. Torej v Rim, v Vatikan. Govorili smo z nekaterimi duhovniki slovenskega in hrvaškega in celo furlanskega jezika, rekla. Vsi znajo povedati, o čem pač ve tudi «Slovenski Primorec», koliko korakov je napravila slovensko - hrvaška duhovščina v Kongregacijah v Rimu! Koliko spomenic je romalo tekom zadnja doli! Koliko intervencij je vršilo s strani jugoslovanskega episkopata do 1941! Uspeh je bil vedno enak: NIČ ali malenkost, malenkost več.

Ali naj slovensko ljudstvo, ali naj istrsko ljudstvo molči, da škofje Santin in Margotti zanj jo zganiti? Če vse pritožbe rimske kroge niso nič pomagale. Sploh pa, saj vendar gre v vseh vprašanjih za javne zadeve, ki zadevajo naše ljudstvo, ki škodijo in so škodile našemu ljudstvu in katoliški cerkvi sami. Pohujšujejo se nad pisanjem časopisju. Zlasti — kot katoličani! Koliko Italijanov, katoličanov se je pa pohujševalo nad pisanjem fašističnega časopisja. Kdo je napadalo nadškofa Santina, škofa Fogarja, slovensko duhovščino? Kdo je protestiral? Niso. Pred krivičnimi napadi so klonili vsi, celo cerkveni višji krogi v Rimu, pred previčnimi upravitvami se zgražajo in se ne zganejo. To so dejstva! Facta contra non valent argumenta.

Krivec naj sodi?

In višek vsega so Margottijeve ekskomunikacije! Sodnik bo biti on, ki je krivec. Iudex in causa propria — sodnik v lastni zadevi — je po načelu rimskega prava, in to načelo še velja, pa stranski. Sodba in obsodba velja.

Solidarni z nami

Za plačilo krivično nalepljenih globe so prispevali: Kolenc Anton 100 lir, Smuc Roman, tipografovec, Trst, 500 lir, N. N. 100 lir, Koblar Andrej, čevljar, Trst, 500 lir, Jurca Jože 300 lir, Rosetti Roman 200 lir, Tonte Zina, Trst, 500 lir.

Osebne izkaznice - prizivne komisije

(Nadaljevanje)

Če primerjamo vsebino Devinskega dogovora z onc ukaza št. 14, zapazimo takoj sledečo karakteristiko, ki je *skupna obema*, tako Devinskemu dogovoru kakor ukazu št. 14 in sicer:

a) izkaznice se izdajo samo zaradi kontrole kretanja to je iz policijsko varnostnih razlogov, brez kake politične tendence;

b) izkaznice št. 1 se izdajo vsem osebam, ki stalno bivajo v Julijski Benečiji ne glede na državno pripadnost.

Izkaznice vrste št. 1, t. j. za one osebe s stalnim bivališčem, imajo gotove prednosti pred izkaznicami št. 2 in št. 3, v pogledu kretanja med cono «A» in cono «B» in za potovanje v Jugoslovijo in Italijo. Drugih prednosti v smislu in v duhu Devinskega dogovora te izkaznice nimajo oziroma ne bi smele imeti.

Ukaz št. 14 predvideva izdajo začasnih «potrdil o vpisu» (certificati di registrazione), ki se izdajo ob vpisu se ne smatrajo kot stalne osebam, ki ne morejo takoj dokazati pravice do izkaznice št. 1. Ta potrdila osebne izkaznice. Prizadete osebe lahko prinesejo naknadno manjkajoči dokaz o stalnem bivanju in zahtevajo tedaj izdajo izkaznice št. 1.

Bistvena zahteva za dosego osebne izkaznice št. 1 je dokaz stalnega bivanja v Julijski Benečiji v mejah okupiranega ozemlja.

V smislu in po duhu Devinskega dogovora bi morala policijska oblast tako v coni «A» kakor v coni «B» izdati prosilcu osebno izkaznico št. 1, *če dokaže v trenutku zaprosila* za izdajo osebne izkaznice št. 1 ali *takrat, ko zaprosi za spremembo* izkaznice št. 2 ali izkaznice št. 3 v izkaznico št. 1, svoje stalno bivališče v dotičnem kraju, kjer prosi za izkaznico.

Ukaz t. 14 pa vsebuje, kar se tiče roka stalnega bivanja nekaj novega kar ni v skladu z Devinskim dogovorom.

Ukaz št. 14 predpisuje v členu 3 namreč, da je moral prosilec, ki zahteva izkaznico št. 1, imeti stalno bivališče v Julijski Benečiji pred 1. majem 1945. Ta predpis, kakor gori povedano, je v nasprotju z Devinskim dogovorom in tudi v nasprotju s čl. 1 istega ukaza.

Ta člen namreč predvideva samo dvoje vrste ljudi iz Julijske Benečije, ki imajo pravico do osebnih izkaznic in sicer stalno bivajoče in nestalno bivajoče (jugoslovanske ali italijanske državljane). Tisti ljudje, ki stalno prebivajo, bi morali imati v vsakem primeru pravico do izkaznice št. 1. Naravnost neloglično in protislovno je, če uradi Z. V. U. vsiljujejo stalno bivajočim osebam v Julijski Benečiji, konkretno n. pr. v Trstu, izkaznice št. 2 ali št. 3, ki pritičejo samo tu nestalno bivajočim Jugoslovanom ali Italijanom. To se dogaja na podlagi čl. 1 protislovnega čl. 3 ukaza št. 14, ki predpisuje stalno bivališče pred 1. majem 1945; in tako se dogaja, da so ti, ki so po 1. maju 1945 ali vpisali staro, svojčas prekinjeno stalno bivališče v Trstu ali pa so stalno bivališče na novo prijavili, potisnili v kategorijo nestalno bivajočih Jugoslovanov ali Italijanov. To je absurdno, saj ako nekdo prebivam ne morem hkrati nestalno prebivati in narobe. Uradna Z. V. U., ki izdaja osebne izkaznice skuša premagati to protislovje s tem, da razločuje stalno bivajoče one, ki so stalno prebivali pred 1. majem 1945 in one, ki so stalno prebivali po 1. maju 1945, češ da so ti poslednji pravi in prav nestalno bivapoči za izdajo osebnih izkaznic in da se morajo zadovoljiti s skupino nestalno bivajočih Jugoslovanov ali Italijanov. Toda ravno v tej prisilni razlagi tiči nesmiselno protislovje, ki ga grajamo.

*(se nad